

EDUKACJA UCZNIÓW W MŁODSZYM WIEKU SZKOLNYM NA SŁOWACJI I W POLSCE – UJĘCIE KOMPARATYWNE

EDUCATION OF PUPILS AT EARLIER SCHOOL AGES IN SLOVAKIA AND IN POLAND – A COMPARATIVE VIEW

Stanisława Katarzyna Nazaruk^{1,A-F}, Renáta Bernátová^{2,1,B-G}

¹Zakład Pedagogiki, Akademia Bialska Nauk Stosowanych im. Jana Pawła II, Polska

¹Department of pedagogy, John Paul II University of Applied Sciences in Biała Podlaska, Poland

²Wydział Pedagogiczny, Preszowski Uniwersytet w Preszowie, Słowacka Republika

²Faculty of Education, University of Prešov, Slovak Republic

Nazaruk, S.,K., Bernátová, R., (2022), Edukacja uczniów w młodszym wieku szkolnym na Słowacji i w Polsce – ujęcie komparatywne / Education of pupils at earlier school ages in Slovakia and in Poland – a comparative view, *Rozprawy Społeczne / Social Dissertations*, 16, 288-300, <https://doi.org/10.29316/rs/153384>

Wkład autorów/
Authors' contribution:
A. Zaplanowanie badań/
Study design
B. Zebranie danych/
Data collection
C. Dane – analiza
i statystyki/
Data analysis
D. Interpretacja danych/
Data interpretation
E. Przygotowanie artykułu/
Preparation of manuscript
F. Wyszukiwanie i analiza
literatury/
Literature analysis
G. Zebranie funduszy/
Funds collection

Tabele/Tables: 4

Ryciny/Figures: 0

Literatura/References: 17

Otrzymano/Submitted:
12.08.2022

Zaakceptowano/Accepted:
31.08.2022

Streszczenie: Celem podjętych wspólnych badań polsko-słowackich było przybliżenie studentom polskim i słowackim edukacji uczniów w młodszym wieku szkolnym w systemach oświatowych obu państw.

Materiał i metody: Badania przeprowadzono w 2022 roku na Uniwersytecie Preszowskim w Republice Słowackiej i Akademii Bialskiej Nauk Stosowanych im. Jana Pawła II w Polsce. Z racji badanej problematyki posłużono się metodą analizy dokumentów.

Wyniki: Badania dostarczyły faktów o podobieństwach i różnicach dotyczących edukacji wczesnoszkolnej w Polsce i na Słowacji. Odnoszą się one do modelu edukacji, celów i programów nauczania.

Wnioski: W obu państwach wdrażane są różne koncepcje edukacyjne, pokazują one kierunki zmian oświatowych, rolę nauczycieli, jak i odniesienia do samego ucznia jako głównego podmiotu edukacji. Te różnice uwarunkowane są wieloma czynnikami, m.in. historycznymi, kierunkami przeprowadzonych reform oświatowych, zmianami w programach nauczania. Jednak łączy je troska o wszechstronny rozwój ucznia.

Słowa kluczowe: uczeń w młodszym wieku szkolnym, nauczyciel, edukacja wczesnoszkolna, kształcenie zintegrowane, program nauczania

Summary: The aim of the joint Polish-Slovak research undertaken was to familiarise Polish and Slovak students with the education of pupils at an earlier school age in the educational systems of both countries.

Material and methods: The research was conducted in 2022 at the University of Prešov in the Slovak Republic and the Bialska Academy of Applied Sciences of John Paul II in Poland. Due to the issue under study, the method of document analysis was used.

Results: The research provided facts about similarities and differences regarding early childhood education in Poland and Slovakia. They refer to the educational model.

Conclusions: Different educational concepts are implemented in both countries, they show the directions of educational changes, the role of teachers, as well as references to the pupil himself as the main subject of education. These differences are conditioned by a number of factors, including historical factors, the directions of the educational reforms carried out.

Keywords: pupil at a earlier school age, teacher, early childhood education, integrated education, curriculum

Adres korespondencyjny: Stanisława Katarzyna Nazaruk, Wydział Nauk Społecznych i Humanistycznych, Zakład Pedagogiki, Akademia Bialska Nauk Stosowanych im. Jana Pawła II, ul. Siderska 95/97, 21-500, Biała Podlaska, Polska; email: stnazaruk@poczta.onet.pl, ORCID: 0000-0001-5620-3980

Copyright by: Akademia Bialska Nauk Stosowanych im. Jana Pawła II, Stanisława Katarzyna Nazaruk, Renáta Bernátová

Czasopismo Open Access, wszystkie artykuły udostępniane są na mocy licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-użycie niekomercyjnej-na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0, <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

Wprowadzenie

W roku 1999 tzw. system boloński wprowadził jednolity system studiów w krajach, które podpisały deklarację. Polska i Republika Słowacka, jako państwa członkowskie Unii Europejskiej przyjęły system boloński (Kraśniewski, 2009; Diogo et al., 2019). Studia pierwszego stopnia – licencjackie lub inżynierskie i studia drugiego stopnia – magisterskie. W 2003 roku do tego systemu włączono także studia doktoranckie, trzeciego stopnia, tworząc tym samym system trzystopniowy. W skład programu wchodziło także przyjęcie systemu porównywalnych dyplomów i wprowadzenie Suplementu do Dyplomu. Oprócz tego w European Higher Education Area (EHEA) obowiązywać zaczęły punktowy system zaliczania zajęć przez studentów, czyli punkty ECTS (European Credit Transfer System) (Kruszewska i in., 2020; Kruszewska, Bernatova, 2021). Wszystko po to, by móc zwiększyć mobilność studentów oraz ich możliwości na europejskim rynku pracy. Mobilność studentów i pracowników uczelni wzmacnia Program ERASMUS+, z którego mogą korzystać uczelnie na mocy podpisanych porozumień. Porozumienie o współpracy naukowej, dydaktycznej i mobilności studentów kierunków pedagogicznych i wykładowców podpisała Akademia Białska Nauk Stosowanych im. Jana Pawła II i z Uniwersytetem Preszowskim w Republice Słowackiej.

Podpisanie porozumień pomiędzy wymienionymi uczelniami było motywacją do podjęcia wspólnych badań naukowych i wymiany dydaktycznej studentów w ramach Programu ERASMUS+ na kierunku pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna. Wymieniony kierunek studiów pedagogicznych przygotowuje studentów do pracy w zawodzie nauczyciela wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej (Kruszewska i in., 2021), dlatego mając na uwadze przedstawiony w skrócie zarys podjętej współpracy pomiędzy wymienionymi partnerskimi uczelniami, zaplanowano przeprowadzenie wspólnych badań naukowych. Ideą badań było przybliżenie polskim i słowackim studentom kształcenia uczniów w młodszym wieku szkolnym w obydwu systemach oświatowych. *Kluczowym celem zaplanowanych wspólnych badań słowacko-polskich było poznanie celów, zadań, organizacji i treści programowych edukacji wczesnoszkolnej w wymienionych krajach.*

Do powyższego głównego celu badań ustalono dwa szczegółowe cele mające dać pełniejszy obraz edukacji wczesnoszkolnej w aspekcie porównawczym, a mianowicie:

1. Poznanie założeń i organizacji edukacji wczesnoszkolnej w Polsce i na Słowacji.

Introduction

In 1999, following the Bologna Process, unified higher education systems were introduced in the countries that signed the Bologna Declaration. Poland and the Slovak Republic, as Member States of the European Union, also adopted the Bologna system (Kraśniewski, 2009; Diogo et al., 2019). A two-cycle higher education system consisting of bachelor's and master's studies was implemented. In 2003, the system was extended to include doctoral studies and it evolved into a three-cycle education system. The reform also ensured mutual recognition of diplomas and academic qualifications; a Diploma Supplement was introduced to render academic qualifications more easily comparable. In addition, the European Higher Education Area (EHEA) launched the European Credit Transfer System to facilitate crediting courses completed by students (Kruszewska et al., 2020; Kruszewska, Bernatova, 2021). These reforms were intended to increase the mobility of students and extend their opportunities on the European labor market. The mobility of university students and employees is further promoted by the ERASMUS + Program, which higher education institutions can join by signaling an agreement. The John Paul II University of Applied Sciences of Białystok and the University of Prešov in the Slovak Republic signed an agreement on scientific and teaching cooperation and the mobility of students and lecturers of teacher education programs.

Once the cooperation agreement was signed by these two universities, conditions were created for joint research and exchange of students under the ERASMUS + Program in the field of pre-school and early school education. The students of teacher education programs study to work as pre-school and early school teachers (Kruszewska et al., 2021), and therefore, taking into account the outlined subject-matter of the upcoming cooperation between the partner universities, a joint research project was designed. The idea behind this research was to present the students in Poland and Slovakia with the basic findings about early school education systems operating in these two countries. The key goal of the upcoming joint Slovak-Polish research was to explore the goals, tasks, structure, and curriculum contents of early school education in Poland and Slovakia.

This study also encompasses the following two research objectives identified to provide a more complete picture of the two early school education systems:

1. Understanding the assumptions and organization of early school education in Poland and Slovakia.

2. Określenie różnic, bądź podobieństw w systemie edukacji wczesnoszkolnej w Polsce i na Słowacji. 3. Poznanie dokumentów regulujących programy nauczania dla szkół podstawowych ze szczególnym uwzględnieniem I etapu edukacji.	2. Identifying the differences and similarities between early school education in Poland and Slovakia. 3. Review of primary school curricula, with particular emphasis on the first stage of education.

Założenia metodologiczne badań

Ze względu na założone cele badań zastosowano metodę monografii i technikę analizy dokumentów zgodnie z metodologią badań pedagogicznych opracowaną przez Mieczysława Łobockiego. W tym miejscu należy dodać, że nie ma jednorodności wśród badaczy, jeśli chodzi o nazewnictwo metod i technik badawczych w pedagogice (Łobocki, 2007), dlatego podanie autora klasyfikacji metod, technik i narzędzi badań w analizie dokumentów ma znaczenie. Jak pisze M. Łobocki „Analiza dokumentów polega na uporządkowaniu i interpretacji zawartych w nich treści pod kątem problemu (celu) badawczego lub także hipotezy roboczej” (Łobocki, 2007). Analizie mogą być poddane różnego rodzaju dokumenty, obejmujące nie tylko materiały archiwalne w ścisłym tego słowa znaczeniu, lecz także aktualne wytwory dzieci i młodzieży. W kontekście badań, których celem było poznanie zadań, organizacji, programu edukacji wczesnoszkolnej w wymienionych krajach analizie treściowej poddano dwa kluczowe dokumenty:

1. Państwowy program edukacji dla pierwszej klasy szkoły podstawowej w Republice Słowackiej. ISCED 1 – szkolnictwo podstawowe, 2008, (*Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike. ISCED 1 – primárne vzdelávanie, 2008*).
2. Ramowy program nauczania dla szkół podstawowych ze słowackim językiem nauczania, 2015, (*Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským, 2015*).
3. Państwowy program edukacji. Szkolnictwo podstawowe – I klasa szkoły podstawowej, 2015 (*Štátny vzdelávací program. Primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy, 2015*)
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz

Methodological assumptions of this study

In the light of the research objectives, a monographic approach was adopted and document analysis was used in this study, according to the methodology for education research proposed by Mieczysław Łobocki. It should be noted that researchers are not unanimous when it comes to the names of research methods and techniques used in education studies (Łobocki, 2007), and therefore it is important to name the author who classified the research methods, techniques and tools used in document analysis. According to M. Łobocki, “a document analysis consists in arranging and interpreting the contents of documents as to the research problem (research objective) or the working hypothesis” (Łobocki, 2007). Various types of documents can be analyzed, not only archival materials in the strict sense of the term, but also the latest works of children and adolescents. In the context of this study, which is intended to explore the objectives, structure, and the curricula of early school education in these countries, the following two key documents were analyzed:

1. The National Education Program for Primary School Grade 1. in the Slovak Republic. ISCED 1 – primary education, 2008, (*Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike. ISCED 1 – primárne vzdelávanie, 2008*).
2. Framework Primary School Curriculum with Slovak as the language of tuition, 2015, (*Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským, 2015*).
3. National Education Program. Primary education – Primary School Grade 1., 2015 (*Štátny vzdelávací program. Primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy, 2015*)
4. Regulation of the Minister of National Education of 14 February 2017 on the pre-primary curriculum and the general education school curricula in primary schools, including [the curricula] for pupils with moderate and severe intellectual disabilities, and for general education in stage 1 sectoral vocational schools, general education in special schools preparing for employment, and general education

kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r., poz. 356).

5. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U.2019 r., poz.639).

W analizie wymienionych dokumentów posłużono się analizą treściową, która jak sama nazwa wskazuje polega na interpretacji zawartych w nich treści. W opisie wyników badań w pierwszej kolejności przedstawiono założenia i program edukacji wczesnoszkolnej na Słowacji, w drugiej edukacja w polskim systemie oświatowym ze wskazaniem różnic i podobieństw.

Edukacja uczniów w młodszym wieku szkolnym na Słowacji

Słowaccy uczniowie w młodszym wieku szkolnym kształcą się w szkole podstawowej, która składa się z dwóch etapów, a mianowicie I etapu szkoły podstawowej (tzw. szkoły podstawowej) i II etapu szkoły podstawowej (tzw. gimnazjum). I etap składa się z pierwszych czterech klas: od 1 do 4 klasy, II etap szkoły podstawowej składa się od 5 do 9 klasy. Obowiązek szkolny na Słowacji trwa dziesięć lat, zaczynając od pierwszej klasy szkoły podstawowej, a kończąc na pierwszej klasie szkoły średniej. Dzieci, które do końca sierpnia danego roku ukończą 6 lat, rozpoczną naukę w I klasie szkoły podstawowej. Po ukończeniu I klasy szkoły podstawowej uczniowie płynnie kontynuują naukę w II klasie szkoły podstawowej. W *Państwowym programie edukacji dla pierwszej klasy szkoły podstawowej w Republice Słowackiej* zapisano umiejętności, które absolwenci I klasy szkoły podstawowej mają opanować, są to: podstawy czytania, pisanie, matematyki, przyrody, kultury i mediów. Będą one stopniowo rozwijane w II klasie szkoły podstawowej (*Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike. ISCED 1-primárne vzdelávanie, 2008*).

Rok szkolny na Słowacji rozpoczyna się 1 września i kończy 30 czerwca. W ciągu roku szkolnego słowaccy uczniowie korzystają z dni wolnych od nauki szkolnej i w czasie świąt jesiennych, bożonarodzeniowych, wiosennych i wielkanocnych. Wakacje letnie trwają od 1 lipca do 31 sierpnia. Od 1 września 2011 r. kształcenie w szkole podstawowej realizowane jest zgodnie z Państwowym programem edukacji, który określa ogólne cele kształcenia oraz kluczowe kompetencje, ku którym powinna być skierowana edukacja. Państwowy program edukacji określa również ramowe treści kształcenia. Program edukacji państwowej reprezentuje pierwszy etap (poziom)

in post-secondary schools (*Journal of Laws of 2017, item 356*).

5. Regulation of the Minister of National Education of 3 April 2019 on the framework curricula for public schools (*Journal of Laws 2019, item 639*).

An overall analysis (interpretation) of the contents of the documents listed above was conducted. The research findings first present the assumptions and the curricula of early school education in Slovakia, followed by a discussion of the early school education system in Poland, along with the differences and similarities that have been identified between these two countries.

Early school education in Slovakia

The primary education of schoolchildren in Slovakia is divided into two stages, namely stage 1. of primary school education (primary school) and stage 2. of primary school education (lower secondary school/gymnasium). Stage 1. consists of the first four grades: 1st to 4th grade, and stage 2. of primary school consists of 5th to 9th grade. Compulsory education in Slovakia lasts ten years, starting with the first year of primary school and ending with the first year of upper secondary school. Children who turn 6 by the end of August in a given year start their education in the 1st grade of primary school. After completing the 1st grade of primary school, schoolchildren continue their education in the 2nd grade of primary school. The National Education Program for Primary School Grade 1. in Slovakia lists specific skills to be mastered by schoolchildren who complete the 1st grade of primary school: basic reading and writing skills, and the fundamentals of mathematics, science, culture, and media. These skills are later gradually developed in the 2nd grade of primary school (*Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike. ISCED 1-primárne vzdelávanie, 2008*).

The school year in Slovakia begins on September 1 and ends on June 30. During the school year, schoolchildren in Slovakia enjoy school-free days during the autumn, Christmas, spring and Easter holidays. The summer holidays run from July 1 to August 31. From 1st September 2011, primary school education has been delivered in accordance with the National Education Program, which defines the general objectives of education and the key skills and competences that the schoolchildren should master. The National Education Program also defines the framework teaching contents. The National Education Program covers the first stage (level) of the two-stage education system in Slovakia. The second stage is governed by the School

dwuetapowego modelu edukacji w Republice Słowackiej. Drugi etap reprezentuje program edukacji szkolnej, który umożliwia szkołom podstawowym uzupełnianie treści nauczania zgodnie z określonymi warunkami regionalnymi i lokalnymi.

W Słowacji są dwa państwowe programy edukacyjne dla szkoły podstawowej, a mianowicie państwowy program edukacji dla I klasy szkoły podstawowej (szkolnictwo podstawowe) oraz państwowy program edukacji dla II klasy szkoły podstawowej. Państwowy program edukacji dla I klasy szkoły podstawowej zapewnia płynne przejście od edukacji przedszkolnej i opieki rodzinnej do edukacji szkolnej poprzez pobudzanie ciekawości poznawczej dzieci, opartej na ich osobistej wiedzy i własnych doświadczeniach (Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike. ISCED 1 – primárne vzdelávanie, 2008).

W roku szkolnym 2021/2022 (dane na 15 września 2021) na Słowacji prowadziły działalność 1874 szkoły podstawowe państwowe, 78 prywatnych i 118 kościelnych. W porównaniu z rokiem szkolnym 2010/2011 liczba państwowych szkół podstawowych zmniejszyła się o 174. Liczba szkół prywatnych wzrosła o 39, a szkół kościelnych o 3 (Štatistická ročenka – základné školy, 2011, 2021).

Kształcenie uczniów w młodszym wieku szkolnym obejmuje klasy I-IV szkoły podstawowej i ma charakter przedmiotowy. W tabeli 1 przedstawiono przedmioty nauczane w klasach I-IV.

Education Program in which primary schools are allowed to supplement the teaching contents to reflect the specific regional and local education settings.

In Slovakia, there are two national education programs for primary schools, namely the National Education Program for Primary School Grade 1. (primary education), and the National Education Program for Primary School Grade 2. The National Education Program for Primary School Grade 1. seeks to ensure a smooth transition from preschool education and family care to school education by stimulating the cognitive curiosity of children based on individual knowledge and experiences (Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike. ISCED 1 – primárne vzdelávanie, 2008).

In the school year 2021/2022 (as of 15 September 2021), there were 1,874 state primary schools, 78 private primary schools, and 118 church primary schools operating in Slovakia. Compared to the 2010/2011 school year, the number of state primary schools decreased by 174. The number of private primary schools increased by 39; there were also 3 new church primary schools (Štatistická ročenka – základné školy, 2011, 2021).

Early school education consists of primary school grades 1-4 and is delivered through school subjects. The school subjects in grades 1-4 are presented in Table 1.

Tabela 1. Kształcenie uczniów w klasach I-IV, przedmioty nauczania
Table 1 School subjects in grades 1-4

Język i literatura słowacka / Slovak language and literature	Nauka początkowa / elementary education	Edukacja muzyczna / music education
język angielski / English	przyroda / natural science	Edukacja plastyczna / visual arts education
matematyka / mathematics	historia lokalna / local history	Wychowanie fizyczne i sportowe / physical education and sports
informatyka / computer science	technika / crafts	etyka/ religia / ethics/religion

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ramowego programu nauczania dla szkół podstawowych ze słowackim językiem wykładowym.

Source: Own study based on the Framework Primary School Curriculum with Slovak as the language of tuition.

Treści kształcenia uczniów w młodszym wieku szkolnym zawarte są w dwunastu przedmiotach nauczania, które mają zaplanowany określony czas realizacji w poszczególnych klasach. Dla każdej klasy szkoły podstawowej dodatkowo istnieją opcjonalne (dostępne) godziny, które można przeznaczyć na utworzenie nowego przedmiotu lub zwiększenie limitu czasu na przedmioty wymienione w tabeli 1. W I klasie są dwie lekcje fakultatywne, w II – trzy lekcje, w III – dwie lekcje, a w IV

The early school curriculum consists of twelve school subjects with a specific number of teaching hours to be completed in each grade. For each grade of primary school, there are additionally optional (additional) teaching hours that can be used to create a new subject or can be added to the prescribed number of teaching hours of existing school subjects listed in Table 1. There are two optional teaching hours in grade 1., three additional teaching hours in grade 2., two additional teaching hours

klasie tylko u jedna lekcja (Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským, 2015).

Spośród przedmiotów nauczanych w klasach I-IV szkoły podstawowej największy przydział godzin lekcyjnych przypada na przedmiot: język i literatura słowacka, tj. 31 godzin w cyklu kształcenia, na drugim miejscu jest matematyka – 16 godzin, język angielski – 6 godzin i informatyka – 2 godziny. W tabeli 2 przedstawiono liczbę godzin nauczania języka i literatury słowackiej, matematyki, języka angielskiego oraz informatyki w wymiarze tygodniowym w poszczególnych klasach.

in grade 3., and one extra teaching hour in grade 4. (Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským, 2015).

The highest number of teaching hours among all primary school subjects in grades 1-4 is allocated to the Slovak language and literature: 31 hours per education cycle, followed by mathematics – 16 hours, English – 6 hours, and computer science – 2 hours. Table 2 presents the weekly number of teaching hours assigned to the Slovak language and literature, mathematics, English, and computer science in each grade.

Tabela 2. Liczba godzin nauczania obowiązkowych przedmiotów w poszczególnych klasach w tygodniu

Table 2. Number of weekly teaching hours of compulsory school subjects in each grade

Przedmioty / Subjects	I klasa / 1st grade	II klasa / 2nd grade	III klasa / 3rd grade	IV klasa / 4th grade
	Liczba godzin lekcyjnych w tygodniu / weekly number of teaching hours			
Język i literatura słowacka / Slovak language and literature	9	8	7	7
Matematyka / mathematics	4	4	4	4
Język angielski / English	-	-	3	3
Informatyka / computer science	-	-	1	1
Historia lokalna / local history	-	-	1	2
Nauka początkowa / elementary education	-	-	1	1
Edukacja muzyczna / music education	1	1	1	1
Edukacja plastyczna / visual arts education	2	2	1	1
Wychowanie fizyczne i sportowe / physical education and sports	2	2	2	2
Etyka lub religia (do wyboru) / ethics or religion	1	1	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ramowego programu nauczania dla szkół podstawowych ze słowackim językiem wykładowym.

Source: Own study based on the Framework Primary School Curriculum with Slovak as the language of tuition.

W Ramowym programie nauczania dla szkół podstawowych znajdują się zapisy określające liczbę lekcji nauczania początkowego i przedmiotów ścisłych w poszczególnych klasach I-IV oraz ich kolejność realizacji. Pierwszy przedmiot, język i literatura słowacka, realizowany jest w ciągu trzech godzin lekcyjnych, a mianowicie w I i II klasie, a na przedmiot ścisły, który następuje po pierwszej lekcji również przeznaczają się 3 godziny lekcyjne w klasie III i IV szkoły podstawowej (tabela 3).

The Framework Primary School Curriculum specifies the number of teaching hours of elementary education and science for grades I-IV, and the order in which these school subjects are taught. There are three teaching hours of the Slovak language and literature in grades 1. and 2., and 3 teaching hours of science in grades 3. and 4. of primary school (Table 3).

Tabela 3. Liczba lekcji nauczania początkowego i przedmiotów ścisłych w poszczególnych klasach
Table 3. Number of teaching hours of elementary education and science in individual grades

I klasa / 1st grade	II klasa / 2nd grade	III klasa / 3rd grade	IV klasa / 4th grade
1 godzina lekcyjna / 1 teaching hour	2 godziny lekcyjne / 2 teaching hours	1 godzina lekcyjna / 1 teaching hour	2 godziny lekcyjne / 2 teaching hours

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ramowego programu nauczania dla szkół podstawowych ze słowackim językiem wykładowym.

Source: Own study based on the Framework Primary School Curriculum with Slovak as the language of tuition.

W programie nauczania wymienione przedmioty mają odniesienia do obszarów edukacyjnych. Obszary edukacyjne zapewniają ciągłość i wzajemne powiązania treści poszczególnych przedmiotów nauczania należących do określonego obszaru. Są one zintegrowane w ośmiu obszarach.

- 1) Język i literatura słowacka oraz język angielski są częścią obszaru edukacyjnego - Język i komunikacja.
- 2) Matematyka i informatyka są częścią obszaru edukacyjnego - Matematyka i praca z informacją.
- 3) Nauki przyrodnicze są częścią obszaru edukacyjnego - Człowiek i przyroda.
- 4) Przedmiot nauczanie podstawowe należy do obszaru - Człowiek i świat pracy.
- 5) Przedmiot nauczanie podstawowe należy do obszaru - Człowiek i społeczeństwo.
- 6) Należy zauważyć, że przedmiot - Nauczanie podstawowe jest zintegrowane z dwoma obszarami edukacyjnymi, ponieważ jego treści obejmują program nauczania nauk przyrodniczych i nauk społecznych.
- 7) Obszar edukacyjny - Sztuka i kultura obejmuje edukację muzyczną i plastyczną.
- 8) Obszar edukacyjny - Człowieka i wartości obejmuje religię i etykę.
- 9) Ostatni obszar edukacyjny - Zdrowie i ruch obejmuje tematykę wychowania fizycznego i sportowego (Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike. ISCED 1 - primárne vzdelávanie, 2008).

Przy opisie Programu edukacji na I etapie szkoły podstawowej należy zwrócić uwagę na realizację tematów przekrojowych, które są integralną częścią realizacji tego programu.

Tematy przekrojowe nie są nauczane, jako odrębne przedmioty, ale ich treści są zawarte w poszczególnych przedmiotach wymienionych w tabeli 1. Tematy przekrojowe dla I klasy to edukacja ekologiczna, rozwój osobowości i rozwój społeczny, edukacja medialna, edukacja wielokulturowa, ochrona życia i zdrowia, edukacja regionalna oraz tradycyjna kultura ludowa. Szkoła może również stworzyć temat przekrojowy, jako obowiązkowy przedmiot nauczania w ramach zajęć fakultatywnych (Štátny

In the curriculum, the existing school subjects are assigned to specific segments of education. The segments of education were introduced to maintain the continuity and interconnectedness of the teaching contents delivered through various school subjects belonging to a given segment. The school subjects are divided into eight segments.

- 1) The Slovak language and literature as well as the English language are part of the educational segment of *Language and communication*.
- 2) Mathematics and computer science belong to the educational segment *Mathematics and work with information*.
- 3) The natural sciences are part of the educational segment *Human and nature*.
- 4) The elementary education belongs to the educational segment *Human and the world of work*.
- 5) The elementary education also belongs to the educational segment *Human and society*.
- 6) The elementary education is divided among two educational segments as the teaching contents of this school subject are belong to both life science and social science curricula.
- 7) The educational segment *Arts and culture* covers music and art education.
- 8) The educational segment *Human and values* includes religion and ethics.
- 9) Last but not least, the educational segment *Health and movement* covers physical education and sports (Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike. ISCED 1 - primárne vzdelávanie, 2008).

What is remarkable about the curriculum of primary school grade 1. is that it covers cross-cutting topics which are an integral part of this education program.

Cross-cutting topics are included in various school subjects listed in Table 1 and are not delivered as separate subjects. Cross-cutting topics delivered in grade 1. include environmental education, personality development and social development, media education, multicultural education, protection of life and health, regional education, and traditional folk culture. Schools may also introduce classes covering a selected cross-cutting topic as a compulsory school subject using the additional teaching

vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy. Prierezové témy, 2015).

Odnosząc się do przedstawienia edukacji wczesnoszkolnej w Słowacji w drugiej kolejności zaprezentowano założenia, cele, organizację i aspekty programu tej edukacji w polskim systemie oświatowym ze wskazaniem różnic i podobieństw.

Edukacja dzieci w młodszy wieku szkolnym w Polsce

Dziecko po ukończeniu 7. roku życia rozpoczyna naukę w I klasie szkoły podstawowej (MEN, 2022). W Polsce, podobnie jak w słowackim systemie edukacji, kształcenie w szkole podstawowej podzielone jest na dwa etapy: I etap – to edukacja wczesnoszkolna i II etap edukacja szkolna. Jednak występują różnice dotyczące długości trwania wymienionych etapów. W Polsce pierwszy etap obejmuje klasy I-III, zaś w Słowacji I-IV. W drugim etapie w Polsce uczniowie uczą się od klasy IV do VIII, zaś słowaccy uczniowie od klasy V do IX. Zatem widoczne jest wydłużenie edukacji w systemie słowackim o jeden rok nauki w I i II etapie edukacyjnym.

Z racji postawionego celu badań dalsze opisy i odniesienia porównawcze w niniejszym artykule będą dotyczyły edukacji wczesnoszkolnej. Jest ona opisana przez zestaw celów kształcenia i wychowania oraz wynikających z nich ogólnych zadań szkoły, a także przez wykaz wiadomości i umiejętności, jakie powinien osiągnąć uczeń kończący III klasę szkoły podstawowej, tzw. sylwetka absolwenta. Dokumentem, który określa cele kształcenia, zadania i organizację pracy szkoły podstawowej na I etapie edukacyjnym jest Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej (Dz.U. z 2017 r., poz. 356). W wymienionym dokumencie czytamy „*Celem edukacji wczesnoszkolnej jest wspieranie całościowego rozwoju dziecka. Proces wychowania i kształcenia prowadzony w klasach I-III szkoły podstawowej umożliwia dziecku odkrywanie własnych możliwości, sensu działania oraz gromadzenie doświadczeń na drodze prowadzącej do prawdy, dobra i piękna. Edukacja na tym etapie jest ukierunkowana na zaspokojenie naturalnych potrzeb rozwojowych ucznia. Szkoła respektuje podmiotowość ucznia w procesie budowania indywidualnej wiedzy oraz przechodzenia z wieku dziecięcego do okresu dorastania. W efekcie takiego wsparcia dziecko osiąga dojrzałość do podjęcia nauki na II etapie edukacyjnym*” (Dz.U. z 2017 r., poz. 356).

Z celami kształcenia harmonizują zadania szkoły polegające na wspieraniu wielokierunkowej aktywności dziecka przez organizowanie sytuacji

hours at disposal (Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy. Prierezové témy, 2015).

Following the discussion of early school education in Slovakia, the assumptions, goals, structure and aspects of early school curricula in the Polish educational system are presented, along with similarities and differences identified between these two countries.

Early school education in Poland

Children aged 7 begin education in the first grade of primary school (Ministry of National Education, 2022). Both in Poland and Slovakia, primary school education is divided into two stages: stage 1 – early school education, and stage 2 – school education. These two stages differ in duration. In Poland, the first stage covers grades 1. to 3., and in Slovakia – grades 1. to 4. Stage 2 in Poland consists of grades 4. to 8., and from grades 5. to 9. in Slovakia. Stage 1. and 2. of primary education in Slovakia lasts one year longer than in Poland.

In line with the aim of this research, the early school education systems will be discussed and compared below. Early school education is described through a set of objectives to be accomplished both in education and upbringing, and the resulting general tasks of schools. There is also a list of knowledge and skills that schoolchildren should master after completing grade 3. of primary school (compiled into a graduate profile). The goals of education, the tasks of schools, and the work organization in primary schools at the first stage of education are defined in the General Education Curriculum for Primary Schools (Journal of Laws of 2017, item 356). This document states that the “*aim of early school education is to support the overall development of a child. The process of upbringing and education in primary school grades 1. to 3. enables the children to discover their own abilities and the meaning of their actions, and to accumulate experiences in pursuit of truth, good and beauty. This stage of education is geared towards supporting the natural developmental of schoolchildren. The school empowers each child in the process of building individual knowledge and the transition from childhood to adolescence. With this support, children are able to mature and begin the second stage of education*” (Journal of Laws of 2017, item 356).

The educational objectives are reflected in and linked to the tasks of schools, including supporting the child’s multidirectional activity by organizing educational environment and selecting (developing) a curriculum based on contents adequate to the level of child’s development. The educational activities are organized in a way that reflects the

edukacyjnych i wybór (opracowanie) programu nauczania opartego na treściach adekwatnych do poziomu rozwoju dzieci. Zaś organizację zajęć edukacyjnych szkoła dostosowuje do intelektualnych potrzeb i oczekiwań rozwojowych dzieci, „*wywołujących zaniepokojenie, zdumienie i radość odkrywania wiedzy, rozumienia emocji, uczuć własnych i innych osób, sprzyjających utrzymaniu zdrowia psychicznego, fizycznego i społecznego (szeroko rozumianej edukacji zdrowotnej)*” (Dz.U. z 2017 r., poz. 356).

Wymieniony cel ogólny edukacji wczesnoszkolnej został doprecyzowany w szczegółowych celach kształcenia, które uczeń osiąga w procesie wychowania i kształcenia. Cele te uczeń ma osiągać poprzez zadania wymagające wielokierunkowej aktywności. Wskazane cele szczegółowe zostały opisane w odniesieniu do czterech obszarów rozwojowych dziecka: fizycznego, emocjonalnego, społecznego i poznawczego. Opisano również umiejętności (sprawności), które uczeń osiągnie w każdym z wymienionych obszarów rozwojowym.

Należy zauważyć, że istota dokumentu o nazwie *Podstawa programowa kształcenia ogólnego* w dużym stopniu wykazuje podobieństwo do dokumentu obowiązującego na Słowacji zwanego *Państwowym programem edukacji*. W wymienionych dokumentach znajdują się zapisy regulujące ogólne cele kształcenia, kluczowe kompetencje i ramowe treści kształcenia. W analizie struktury tych dwóch dokumentów w ukazaniu treści nauczania występują dość istotne różnice. W Polsce od 1999 roku w klasach I-III szkoły podstawowej obowiązuje system nauki zintegrowanej, w którym nie ma wyodrębnionych lekcji. Kształcenie zintegrowane obejmuje: integrację czynnościową, metodyczną, organizacyjną i treściową. W kształceniu zintegrowanym nie ma wyodrębnionych przedmiotów nauczania i nie stawia się ocen punktowych, tylko stosuje się oceny opisowe. Podstawową formą organizowania pracy dziecka powinien być dzień jego wielokierunkowej aktywności, a nie klasyczna lekcja szkolna. W związku z tym zaniechano 45-minutowych lekcji na rzecz swobodnych zajęć, dostosowując ich czas do aktywności dzieci. Kształcenie zintegrowane, to koncepcja wieloaspektowej aktywizacji dziecka wraz z potrzebą stałego diagnozowania jego rozwoju, wspierania funkcji stymulujących rozwój i jednocześnie odrzucenia funkcji selektywnych. Wymienione zajęcia prowadzą wyłącznie nauczyciele z wykształceniem w zakresie edukacji wczesnoszkolnej. Zatem nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej prowadzą zajęcia z edukacji polonistycznej, matematycznej, przyrodniczej, społecznej, plastycznej, technicznej, informatycznej, muzycznej, wychowania fizycznego, edukacji językowej z językiem obcym nowożytnym, (edukacji językowej z językiem mniejszości narodowej

intellektualnych potrzeb i oczekiwanego rozwoju dzieci „*in order to evoke curiosity, amazement and joy in discovering knowledge, and to help children understand emotions, their own feelings and the feelings of other people for the sake of maintaining mental, physical and social health (health education)*” (Journal of Laws of 2017, item 356).

This general objective of early school education has been specified in detail and broken down into specific goals of education to be achieved by schoolchildren in the process of upbringing and education. These objectives are to be delivered through school tasks involving multidirectional activities. The specific objectives are described with reference to the four areas of child development: physical, emotional, social, and cognitive. The curriculum also specifies the skills (abilities) that schoolchildren are expected to acquire in each of the development areas.

The essence of the General Education Curriculum in Poland is very similar to that of the National Education Program in Slovakia. These documents specify the general objectives of education, key competences, and the framework teaching contents. However, there are considerable structural differences in the way the teaching contents are presented in these two documents. In Poland, a system of integrated education in primary school grades 1. to 3. was introduced. Integrated education is not divided into individual classes. It is based on functional, methodological, organizational, and content-related integration. There are no separate school subjects in integrated education, and a grade scale was superseded by descriptive evaluation. Also, multidirectional activities have replaced traditional school lessons as the basic structure for organizing school work. 45-minute lessons were eliminated in favor of free activities, the duration of which is tailored to the type of activity children engage in. Integrated education is a concept in which multi-dimensional activation of children is combined with the continuous monitoring of their individual development while supporting the functions that stimulate their development and, at the same time, eliminating the functions that are selective. Integrated education are only be delivered by teachers trained in early school education. This means that teachers specializing in early school education deliver classes in Polish, mathematics, natural sciences, social education, art & crafts, IT, music, physical education, modern foreign language (including education in the language of a national or ethnic minority, in some parts of Poland), and ethics/religion. However, institutional practice shows that in many schools, the integrated education has again been split up into distinct school subjects like English, religion and IT, which,

lub etnicznej w niektórych częściach Polski) i etyki/religii. Jednak praktyka pokazała, że w wielu szkołach w planie zajęć zaczęto wyodrębnić takie przedmioty jak: język angielski, religia i informatyka, co zdaniem dyrekcji i nauczycieli, w dużym stopniu usprawniło organizację pracy szkoły.

Wymienionym w Podstawie programowej edukacji przypisano treści kształcenia pogrupowane w 13 obszarów programowych i osiągnięcia ucznia w formie efektów kształcenia. To kolejna różnica pomiędzy kształceniem zintegrowanym jaki obowiązuje w Polsce, a kształceniem z podziałem na 12 przedmiotów, jaki obowiązuje w systemie edukacyjnym Słowacji. Zgodnie z ramowym planem nauczania dla szkół podstawowych ze słowackim językiem wykładowym wymienione w tabeli 1 przedmioty są zaplanowane do realizacji w klasach I-IV w odpowiednim wymiarze godzin lekcyjnych z istniejącą opcją na utworzenie nowego przedmiotu lub zwiększenie limitu czasu na te obowiązkowe przedmioty. Odnosząc się do ramowego planu nauczania do klas I-III obowiązującego w Polsce widać istotną różnicę w realizacji obowiązkowych zajęć edukacyjnych, która wynika z kształcenia w formie zintegrowanej. W każdej klasie zaplanowano po 20 godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych w wymiarze tygodniowym, bez podziału na wyszczególnienie zajęć edukacyjnych. Dodatkowo zapisano 3 godziny do dyspozycji dyrektora szkoły w cyklu kształcenia. W tabeli 3 przedstawiono zaplanowaną do realizacji obowiązkową liczbę godzin w klasach I-III.

according to the school administration and teachers, significantly improved the organization of work at school.

The curriculum is structured into 13 segments featuring various teaching contents, while the students' achievements are broken down into educational outcomes. This is another difference between integrated education in Poland and the education divided into 12 school subjects in Slovakia. According to the Framework Primary School Curriculum with Slovak as the language of tuition, the school subjects listed in Table 1 with a specific number of teaching hours assigned are to be delivered in grades 1. to 4. There is also an option to create a new school subject or to increase the number of teaching hours of mandatory school subjects. As for the framework curriculum for grades 1. to 3. in Poland, there is a clear difference in how compulsory education is implemented within the framework of integrated education. There are 20 teaching hours of compulsory education per week in each grade, but there is no division into specific school subjects. There are also 3 teaching hours at the disposal of the headteacher in each education cycle. Table 3 shows the mandatory number of teaching hours in grades 1. to 3.

Tabela 4. Ramowy plan nauczania dla klas I-III szkoły podstawowej w Polsce
Table 4. Framework curriculum for primary school grades 1. to 3. in Poland

Obowiązkowe zajęcia edukacyjne / Mandatory classes	Klasy I-III / Grades 1. to 3.			Razem w trzyletnim okresie nauczania / Per three-year teaching period
	Tygodniowy wymiar godzin w klasie / Weekly teaching hours			
	I	II	III	
Edukacja wczesnoszkolna / Early school education	20	20	20	60
Godziny do dyspozycji dyrektora szkoły / Teaching hours at the disposal of the headteacher	3			3
Ogółem / Total	63			63
Religia/etyka / Religion/ethics	Wymiar godzin zajęć religii lub etyki określają przepisy wydane na podstawie art. 12 ust. 2 ustawy o systemie oświaty (za zgodą rodziców) / The number of teaching hours of religion or ethics is specified in the regulations issued under Art. 12 sec. 2 of the Education System Act (with parental consent)			3-6 (o wymiarze godzin decyduje dyrektor szkoły) / (the headteacher specifies the number of teaching hours)

Źródło: opracowanie własne na podstawie na podstawie ramowego planu nauczania dla publicznych szkół (Dz.U.2019 r., poz.639).

Source: own study based on the framework curriculum for public schools (Journal of Laws of 2019, item 639).

W klasach I-III szkoły podstawowej (I etap edukacyjny – edukacja wczesnoszkolna) podziału godzin w każdej klasie na poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne (edukacja polonistyczna, edukacja matematyczna, edukacja społeczna, edukacja przyrodnicza, edukacja plastyczna, edukacja techniczna, edukacja informatyczna, edukacja muzyczna i edukacja językowa – język obcy nowożytny) dokonuje nauczyciel prowadzący te zajęcia. W wymienionym rozporządzeniu znajduje się zapis, na mocy, którego dyrektor szkoły może powierzyć prowadzenie zajęć z zakresu edukacji plastycznej, edukacji informatycznej, edukacji muzycznej, wychowania fizycznego lub języka obcego nowożytnego nauczycielom posiadającym odpowiednie kwalifikacje. W tego typu sytuacji podano tygodniowy wymiar godzin ich realizacji:

- z wychowania fizycznego – po 3 godziny w każdej klasie,
- języka obcego nowożytnego (w większości szkół j. angielski) – po 2 godziny w każdej klasie,
- edukacji plastycznej, edukacji informatycznej i edukacji muzycznej – po 1 godzinie w każdej klasie (Dz.U. z 2017 r., poz. 356, Dz.U. 2022 poz. 658).

Dopiero na II etapie edukacyjnym (klasy IV-VIII) zaplanowano zajęcia do realizacji na wyodrębnionych przedmiotach w jednostkach lekcyjnych.

Ostatnią kwestią będącą przedmiotem porównania są odniesienia treści programowych do obszarów edukacyjnych. W słowackim Ramowym planie nauczania treści programowe skupiają przedmioty nauczania, które należą do określonych obszarów. W sumie wyodrębniono 8 obszarów edukacyjnych. W polskim systemie edukacyjnym w klasach I-III treści programowe nauczyciele realizują w formie kształcenia zintegrowanego, odnosząc się do obszarów kształcenia (dziedzin edukacji) i rezygnując z nauczania przedmiotowego. Nową strukturą organizacyjną stał się ośrodek - blok tematyczny, znany też pod nazwą „dzień wielokierunkowej aktywności dziecka”, skupiający treści edukacyjne z poszczególnych obszarów kształcenia, które zostały skorelowane i odniesione do jednej tematyki w ciągu dnia aktywności (Brzezińska, 2021, s.183). Zakres tej aktywności wytyczają, wymienione w Podstawie programowej kształcenia ogólnego efekty kształcenia, przyporządkowane poszczególnym dyscyplinom naukowym. Przedstawienie efektów kształcenia w odniesieniu do dyscyplin naukowych jest pewnego rodzaju konwencją, potrzebną do uzyskania przejrzystości opisu, a nie dyrektywą organizacyjną.

In primary school grades 1. to 3. (first stage of education – early school education), the allocation of teaching hours to compulsory educational activities (Polish language education, mathematics education, social education, natural science education, visual arts education, technical education, computer education, music education, and modern foreign language education) in each grade is done by the teacher. According to the regulation specified above, the headteacher may appoint various teachers with appropriate qualifications to conduct classes in visual arts education, computer education, music education, physical education, or modern foreign language education. In this case, the following number of weekly teaching hours is to be followed:

- physical education classes – 3 teaching hours in each grade,
- modern foreign language education (mostly English) – 2 teaching hours in each grade,
- visual arts education, computer education, and music education – 1 teaching hour each in each grade (Journal of Laws of 2017, item 356, Journal of Laws of 2022, item 658).

Classes in separate subjects with a specific number of teaching hours assigned to each subject start with the second stage of education (grades 6. to 8. of primary school).

A comparison was also made of how the teaching contents are linked to different segments of education. The Framework Curriculum in Slovakia lists specific school subjects that belong to defined segments of education. There are altogether 8 segments of education. In the Polish education system, teachers deliver integrated education in grades 1. to 3. in which different segments of education (fields of education) are included, but no specific school subjects are taught. A thematic block was introduced as a new structural unit to organize work during school classes, also referred to as the “day of multidirectional activity”, bringing together educational contents from individual segments of education, involving educational activities delivered during a school day and combined to address a specific topic (Brzezińska, 2021, p. 183). The scope of these activities is also correlated with the learning outcomes in specific scientific disciplines as listed in the general education school curriculum. The learning outcomes are presented in relation to specific scientific disciplines for the sake of clarity rather than a mandatory organizational measure.

Podsumowanie

Przedstawione w powyższym opracowaniu założenia, podobieństwa i różnice w edukacji wczesnoszkolnej na przykładzie dwóch sąsiadujących krajów, Polski i Słowacji, wskazują na różnorodność wdrażanych koncepcji edukacyjnych, pokazują kierunki zmian oświatowych, rolę nauczycieli, jak i odniesienia do samego ucznia jako głównego podmiotu edukacji.

W Polsce na obecny kształt edukacji wczesnoszkolnej miały wpływ wprowadzone reformy oświatowe, strukturalne i dotyczące zmian w podstawach programowych. Można nawet postawić tezę, że będą one w przyszłości ewaluowały, ze względu na dynamikę zmian społeczno-ekonomicznych dotyczących systemu oświaty. W procesie kształcenia w klasach I-III ogromną rolę ma do wypełnienia nauczyciel. Dzięki autonomii wynikającej z uwarunkowań kształcenia zintegrowanego to on ma wpływ na wybór programu nauczania, planuje zajęcia w ciągu dnia, dobiera aktywności do możliwości i potrzeb uczniów. Jego działania ukierunkowane są na ucznia, jako głównego podmiotu edukacji. W słowackim systemie edukacji obraz nauczyciela jest inny, wynika to z wielu czynników, m.in. uwarunkowań historycznych, wielkości kraju. Słowaccy nauczyciele realizują państwowe i ramowe programy nauczania opracowane przez agendę rządową, co nie znaczy, że nie ma w nich miejsca na ich działania autonomiczne. Taką możliwość stwarza opracowanie i realizacja nowego przedmiotu nauczania, zwiększenie limitu czasu na przedmioty obowiązkowe, czy chociażby realizacja tzw. tematów przekrojowych.

Mimo zaobserwowanych różnic w realizacji celów edukacji wczesnoszkolnej wyłania się istotna cecha wspólna obu systemów edukacji, a mianowicie wspieranie wszechstronnego rozwoju dziecka w młodszym wieku szkolnym i przygotowanie go do podjęcia nauki na II etapie szkolnym. Podsumowując, należy zauważyć, że przedstawiony temat nie wyczerpał w pełni problematyki edukacji dziecka w młodszym wieku szkolnym, ale warto wyrazić nadzieję, że zainspirował do podejmowania kolejnych tematów badawczych dotyczących porównań systemów oświatowych w innych krajach europejskich.

Summary

This study discusses the objectives, similarities and differences in early school education in two neighboring countries, Poland and Slovakia, in order to pinpoint the diversity of educational concepts, show the directions of changes in education, to define the role of teachers, and to refer to schoolchildren as the main protagonists of the teaching process.

The current early school education in Poland is the outcome of educational and structural reforms, and the modifications introduced in the school curricula. It may be argued that the Poland's early school education system will continue to evolve to accommodate the dynamic socio-economic changes that also affect the education system. Teachers have a major role to play in the education process in grades 1. to 3. Integrated education has introduced a certain degree of autonomy for teachers who can make their own choices within the curriculum, plan the daily classroom activities, and choose activities appropriate for the abilities and needs of schoolchildren. However, all these measures are centered around schoolchildren as the key figures in the education process. In the Slovak education system, the perception of a teacher is quite different, which can be attributed to the historical circumstances and the size of this country. Slovak teachers follow national education programs and framework curricula developed by the government, but there is also room for autonomous decisions. For example, teachers in Slovakia can develop and deliver a new school subject, increase the number of teaching hours allocated to compulsory subjects, or even teach cross-cutting topics.

Despite the apparent differences in the implementation of the objectives of early school education, it appears that supporting the comprehensive development of young schoolchildren and preparing the children for the second stage of education is what both education systems have in common. The overall conclusion is that the presented research findings do not fully cover the topic of early school education, but hopefully this study will inspire other researchers to explore and compare educational systems in other countries of Europe.

Bibliografia

1. Brzezińska, R. (2021). Koncepcje edukacji wczesnoszkolnej w ujęciu historycznym, *Społeczeństwo. Edukacja. Język. Tom 14/2021*, 169-186. DOI: 10.19251/sej/2021.14.1(11)
2. Doigo, S., Queirós, A., Carvalho, T., Manatos, M., Soares, D. (2019). *20 Years of the Bologna declaration – a literature review on the globalisation of higher education reforms*, Conference: 11th International Conference on Education and New Learning Technologies. DOI: 10.21125/edulearn.2019.1283
3. Kraśniewski, A. (2009). *Proces boloński to już 10 lat (The Bologna Process is 10 years old)*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, 8-62.
4. Kruszewska, A., Bernátová, R. (2021), *Samoocena umiejętności i kompetencji koniecznych w pracy nauczyciela wczesnej edukacji dziecka w percepcji studentów Polski, Słowacji i Czech /doniesienie z badań/*, w: *Vzdelávanie a spoločnosť. VI.*, (red.) R. Bernátová, T. Nestorenko. Prešovská univerzita v Prešove, 216-221.
<https://www.pulib.sk/web/pdf/web/viewer.html?file=/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova16/subor/9788055527291.pdf>
5. Kruszewska, A., Fasnerová, M., Bernátová, R., Lavrenova, M. (2020), University preparation of graduates of pedagogy to act as an early childhood education teacher. Self-assessment of Polish, Czech, Slovak and Ukrainian students. *European Early Childhood Education Research Journal*, Volume 29 Issue 2, <https://doi.org/10.1080/1350293X.2021.1895265>
6. Kruszewska, A., Nazaruk, S., Bernátová, R., Fasnerová, M. (2021), *[Wy] kształcenie pedagogiczne studentów edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej /analiza komparatywna/*, w: *Różnorodność w edukacji dorosłych XXI wieku*, (red.) J. Szada-Borzyszkowska E. Jakubowska. Siedlce: [i]WN IKRiBL, 125-139.
7. Łobocki, M. (2007). *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, s. 26.
8. Ministerstwo Edukacji i Nauki (2022), *Departament Szkolnictwa Ogólnego*, <https://www.gov.pl/attachment/d570ae7a-886c-4cce-9f9e-4530610b5ab7>
9. *Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským*, 2015. Bratislava: Štátny pedagogický ústav. (odczytano 18. 07. 2022). Dostęp: http://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/rup_zs_pre-z-s-vyu_ovac_m-jazykom-slovensk_m.pdf
10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r., poz. 356).
11. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U.2019 r., poz.639).
12. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 8 marca 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. 2022 poz. 658).
13. *Štatistická ročenka – základné školy, 2021/2022*. Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií SR. (odczytano 18. 07. 2022). Dostęp: http://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-zakladne-skoly.html?page_id=9601
14. *Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike*. ISCED 1 – primárne vzdelávanie, 2008. Bratislava: Štátny pedagogický ústav. (odczytano 18. 07. 2022). Dostęp: http://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/isced1_spu_uprava.pdf
15. *Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy. Prierezové témy*. 2015. Bratislava: Štátny pedagogický ústav. (odczytano 19. 07. 2022). Dostęp: <https://www.statpedu.sk/sk/svp/statny-vzdelavaci-program/svp-prvy-stupen-zs/prierezove-temy/>
16. *Štátny vzdelávací program. Primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy*, 2015. Bratislava: Štátny pedagogický ústav. (odczytano 15. 07. 2022). Dostęp: http://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/svp_pv_2015.pdf
17. Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 roku (Dz.U. 2020 r., poz. 1327).